

Roszyk, Władysława

Wyniki badań wykopaliskowych przeprowadzonych w 2003 r. w Troszynie Polskim stan. 27, woj. mazowieckie

Światowit 5 (46)/Fasc.B, 261-265

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WŁADYSŁAWA ROSZYK (IA UW)

WYNIKI BADAŃ WYKOPALISKOWYCH PRZEPROWADZONYCH W 2003 R. W TROSZYNIE POLSKIM STAN. 27, WOJ. MAZOWIECKIE

Lokalizacja stanowiska: Troszyn Polski stan. 27 (AZP 52-55, stan. 93), gm. Gąbin, woj. mazowieckie.

Zespół kierujący badaniami: mgr Władysława Roszyk.

Termin przeprowadzenia badań: sierpień 2003 r.

Źródła finansowania: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków województwa mazowieckiego (Delegatura w Płocku) oraz Instytut Archeologii UW.

Rodzaj stanowiska/chronologia/kultury: cmentarzysko kręgu pomorsko-kloszowego (okres przedrzymski) oraz ślad osadnictwa nowożytnego (XIV-XVI/XVII).

Podczas czwartego, ostatniego sezonu badań ratowniczych prowadzonych w Troszynie Polskim pracami objęto następujący obszar: w zachodniej części stanowiska – wykopy nr XI, XII, XIII; we wschodniej – wykopy nr XIV i XV (Fig. 1). Łącznie przebadano 507,5 m². Uchwycony został północno-zachodni skraj cmentarzyska – wykopy nr XI, XII, XIII. W jego południowo-wschodniej i wschodniej części obiekty archeologiczne występują w dużym rozproszeniu. Jamy grobowe i ich warstwy zasypiskowe uległy prawie całkowitemu zniszczeniu; zostały tylko części spągowe, a materiał zabytkowy uległ prawie całkowitej destrukcji.

Podobnie jak w poprzednich sezonach, bezpośrednio nad calcem stwierdzono nierównomierne występowanie warstwy 2 (humusu pierwotnego) w wykopach XI, XII, XIII i północno-zachodniej części wykopu XV – w okolicach obiektów. Była to warstwa brunatno-szarego drobno- i średnioziarnistego, słabo gliniastego piasku – z nielicznymi drobinami węgla drzewnych, grudkami polepy i bardzo małą ilością ceramiki, w wykopie XI, XIV, XV również z nielicznymi drobinami przepalonych kości. Jej strop znajdował się na poziomie: od 59,54 do 59,43 m n.p.m. – w wykopie XI; od 59,60 do 59,11 m n.p.m. – w wykopie XII, XIII; od 59,62 do 59, 53 m n.p.m. – w zachodnio-północnej części wykopu XIV i XV. W jej spągu pojawiły się zarysy obiektów archeologicznych. Zebrano z niej 72 fragmenty ceramiki szeroko rozumianego kręgu pomorsko-kloszowego oraz 381 fragmentów średniowiecznej ceramiki toczonej lub silnie obtaczanej.

W stropie warstwy 2 zostało znalezione krzesiwo (Fig. 2: 1) kształtu soczewkowatego, z otworem w środku i dwoma dziurkami do zawieszania, długości 124 mm, szerokości 22 mm. Ten typ krzesiw znany jest z terenu Nowogrodu Wielkiego, w którym występują od pierwszej połowy XII wieku do połowy XIII wieku¹, czy z Solca nad Wisłą, gdzie są datowane na XIV-XV wiek².

* * *

Na stanowisku podczas IV sezonu wyróżniono dwie fazy zasiedlenia: 1) szeroko rozumiane osadnictwo kręgu pomorsko-kloszowego oraz 2) ślady osadnictwa nowożytnego z XIV-XVI/XVII wieku.

Podczas obecnego sezonu na cmentarzysku kręgu pomorsko-kloszowym wyróżniono:

- grób jamowy – nr 92;
- zniszczone groby prawdopodobnie kloszowe nr 102, 116, 117;
- grób jamowy z chaotycznie wsypanym materiałem ceramicznym (?) – nr 101;
- zniszczone groby nr 106, 105 (?).

W grobie umieszczano spalone szczątki jednej osoby np. w grobie 92 – dorosłego mężczyzny, w grobie 101 i 116 – dorosłej kobiety, ale również osoby dorosłej i dziecka – na co wskazuje obecność śródreńca dziecka wśród zachowanych spalonych kości osoby dorosłej w grobie nr 102. Groby kloszowe podobnie jak w poprzednich sezonach, umiejscowione były w płytkich (nr 102) lub w głębszych jamach (nr 116), zazwyczaj o widocznym zarysie. Na ich dnie umieszczano czasami

¹ *Trudy Novogorodskoj archeologičeskoj ekspedicii*, [in:] *Materiały i Issledowanija po Archeologii SSSR*, cz. II, nr 65, 1959, p 100 sq., fig. 84: 7, 8.

² M. GAJEWSKA, J. KRUPPÉ, *Badania terenowe w Solcu nad Wisłą, pow. Lipsko w 1963 roku*, KHKM, R. XIII, nr 1, 1965,

fig. 9: 10.; M. DĄBROWSKA, M. GAJEWSKA, J. KRUPPÉ, *Solec nad Wisłą, pow. Lipsko. Badania wykopaliskowe w latach 1964-1966*, KHKM, R. XVI, nr 1, 1968, fig. 17: 13.

³ Materiał kostny został opracowany przez mgr Wiesława Więckowskiego.

jeden, specjalnie obrobiony (nr 116), lub kilka kamieni w postaci bruku (nr 117). Na nich lub na dnie jamy ustawiona była zapewne popielnica lub jej fragment. Całość przykrywał klosz. Duży stopień zniszczenia jam grobowych nie pozwala na pełną rekonstrukcję kształtów grobów i ich wyposażenia.

* * *

Materiał ceramiczny został określony na podstawie klasyfikacji T. Węgrzynowicz⁴; wśród niego wyróżniono: **popielnice** – garnki grupy A/1, typu I, odmiany a i b o zaokrąglonym brzuścu, z największą jego wydętością poniżej połowy wysokości naczynia, typu V, odmiany a/b, b – o baniastym brzuścu;

klosze – garnki jajowate grupy A/1, typu IV, odmiany c i typu V, odmiany c – o baniastym brzuścu;

misy grupy B/1, typu I/d i misy nie profilowane typu II, odmiany d.

Do ciekawszych obiektów należy zaliczyć grób jamowy nr 92. W jamie kształtu okrągłego, o wymiarach 0,67-0,70 m, w przekroju – niecki, o miąższości 30 cm, zostały złożone przepalone szczątki prawdopodobnie dorosłego mężczyzny. Kości wraz ze stosem pogrzebowym – fragmentami ceramiki i żelazną tarczką (**Fig. 2: 3**) – umieszczono zapewne w bliżej nieokreślonym pojemniku organicznym. Wskazuje na to wyraźne skupisko kości w jamie. Ciekawym znaleziskiem jest żelazna, lekko wypukła tarczka, o średnicy 2,7 cm, z dwoma uszkami, wysokości 1 cm. W literaturze przyjmuje się, że mniejsze tarczki pełniły funkcję ozdoby odzieży i pasa, większe uznawano za ozdobę lub część rzędu końskiego⁵. Brązowe guzy-tarczki występują na terenie Węgier, Słowacji, Moraw, Czech i południowych Niemiec a także na terenie lokalnych grup kultury łużyckiej. W tych ostatnich datowane są na III-IV EB⁶. Z czasem na terenie dorzecza Wisły i Bugu dochodzi do ich naśladownictwa, np. za takie uznają badacze część tarczki ze skarbu z Kowalewka i Uściskowca pow. Obornik⁷. Również guz-tarczka z grobu nr 92 z Troszyna Polskiego jest prawdopodobnie naśladownictwem miejscowym, chociaż nie możemy

wykluczyć jego południowego pochodzenia⁸. Największe nasilenie importów wschodnioalpejskich według L. J. Łuki przypada na HC i HC/HD. Prawdopodobnie na ten okres należy również datować ten zabytek⁹ lub nieco później – na wczesny okres lateński. Razem z kośćmi znaleziono fragment technologicznego odłupka krzemienego (**Fig. 2: 2**), który według Karola Szymczaka prawdopodobnie pełnił funkcję skałki¹⁰.

Cmentarzysko w Troszynie Polskim może być datowane na okres od schyłku HaD – zaniku osadnictwa łużyckiego – do momentu wykrystalizowania się kultury przeworskiej, a więc schyłek LT C1, ze wskazaniem na wczesny okres lateński. Leży ono na terenie współwystępowania osadnictwa kultury pomorskiej i grobów kloszowych. Jest to obszar słabo zbadany. Badania na tych obszarach były prowadzone w ograniczonym zakresie, głównie typu ratowniczego, np. na stanowiskach w Suchodole, czy Michałkowie.

* * *

Między obiektami grobowymi wystąpiły również jamy. W planie były kształtu wydłużonego owalu, nieregularnego okręgu lub czworokąta, zorientowane dłuższą osią z północnego wschodu na południowy zachód, z północy na południe. Wymiary obiektów: większe – 2,55-1,90 x 1,00-0,35 m; małe – 0,97-0,44 x 0,47-0,37 m. W przekroju poprzecznym miały kształt nieregularnej niecki, o miąższości od 6 do 63 cm. Zalegała w nich warstwa szaro-brązowego lub brunatno-szarego drobno- i średnioziarnistego, średnio gliniastego piasku. W ich wypełnisku zostały znalezione fragmenty ceramiki kultury grobów kloszowych (nr 104), fragmenty ceramiki z XIV-XVII stulecia (nr 108), drobinny węgiel drzewnych (nr 93, 76, 97, 100, 105, 109, 110, 111) lub przepalonych kości zwierzęcej (nr 109). Przeważająca część jam nie posiadała materiału zabytkowego. Skromny zasób danych i niejednoznaczność przesłanek, wynikających z analizy zawartości warstw w opisywanych jamach na stanowisku w Troszynie Polskim, nie daje podstaw do pewnego określenia ich funkcji i przynależności kulturowej.

⁴ T. WĘGRZYNOWICZ, *Uwagi o kulturze grobów kloszowych na Mazowszu i Podlasiu w świetle próby typologicznej klasyfikacji ceramiki*, *Wiadomości Arch* t. 41, 1983, p. 3-16.

⁵ Z. BUKOWSKI, *Kilka uwag na temat funkcji niektórych ozdób guzikowatych kultury łużyckiej*, *Arch. Polski* t. V, z. 3, pp. 22-44. Tam dalsza literatura.

⁶ A. ŻAKI, *Początki rozwoju kultury łużyckiej w dorzeczu górnej Wisły*, „*Annales UMCS*” vol. III sec. F, Lublin 1950, p. 112 sq.

⁷ Z. BUKOWSKI, *Kilka uwag ...*, *passim*.

⁸ J. CHOCHOROWSKI, *Rola Słynów Herodota w środowisku kulturowym wczesnej epoki żelaza na Nizinie Węgierskiej*, *Przegląd Arch*, vol. 34, 1987, p. 16-218.

⁹ J. L. ŁUKA, *Importy italskie i wschodnioalpejskie oraz ich naśladownictwa na obszarze kultury łużyckiej okresu halsztackiego w Polsce*, *SlavAnt*, t. 6: 1959, p. 82 sq.

¹⁰ Ustna opinia dr. hab. prof. UW K. Szymczaka.

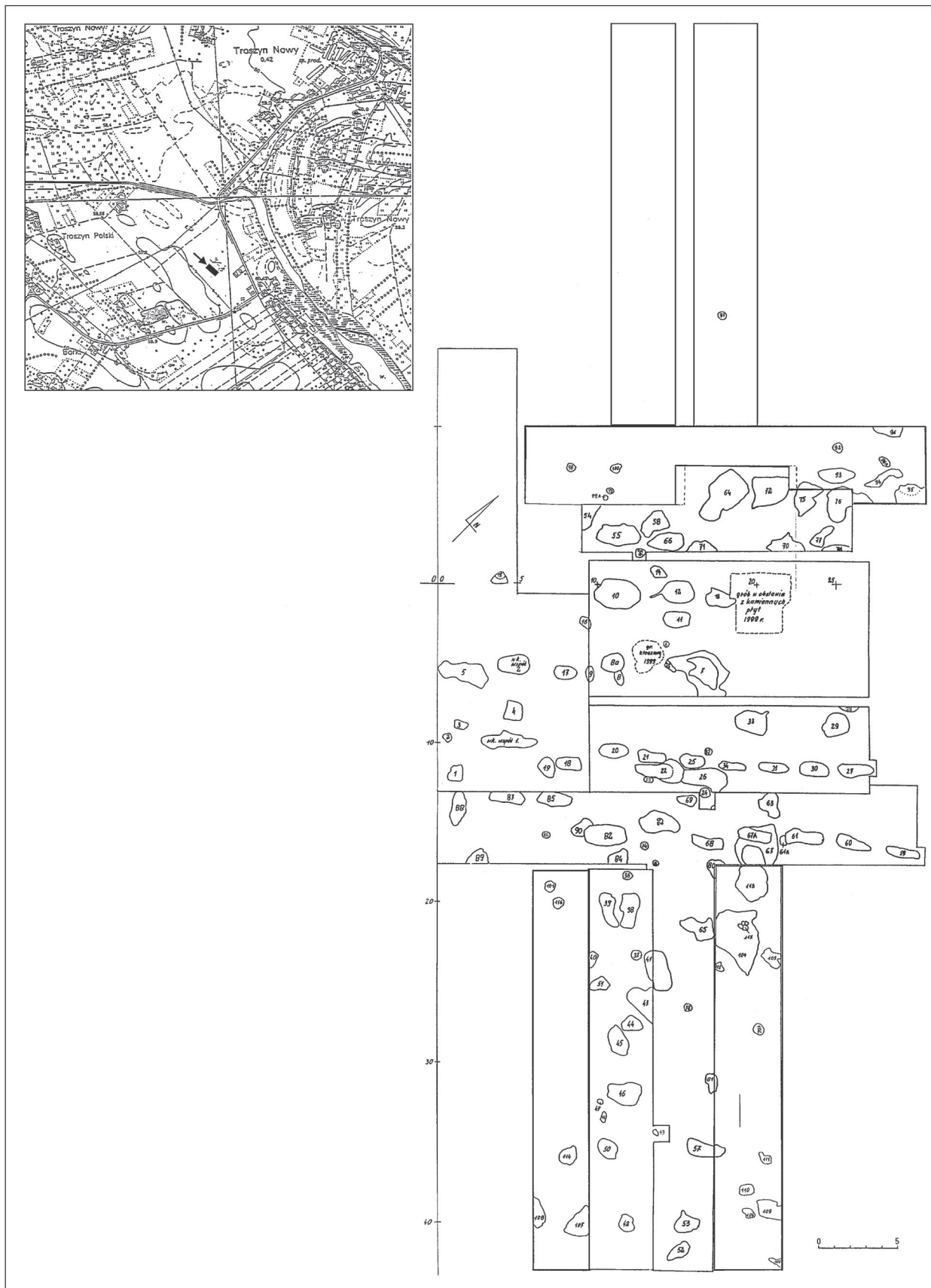

Fig. 1. Troszyn Polski, gm. Gąbin, woj. Mazowieckie, stan. nr 27, obszar 55-52/93. Plan sytuacyjny. Skala 1:10 000. Plan wykopów i obiektów (cyfry arabskie). Rys. W. Roszyk

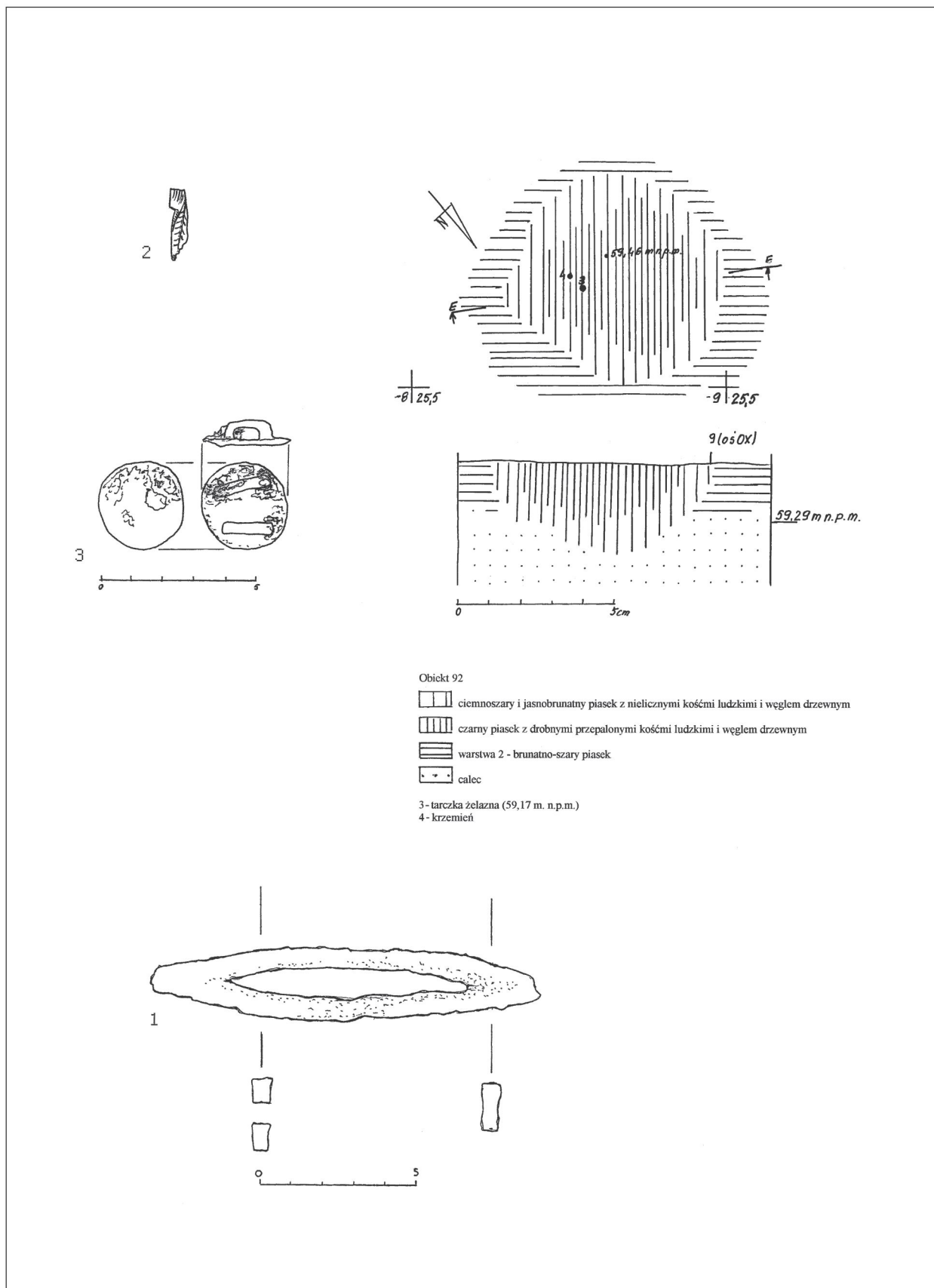

Fig. 2. Troszyn Polski, gm. Gąbin, woj. Mazowieckie, stan. nr 27, obszar 55-52/93. Badania w 2003 roku. Warstwa humusu pierwotnego – 1; grób nr 92: krzemień – 2; tarczka żelazna – 3. Rys. W. Roszyk

EXCAVATION RESULTS FROM TROSZYN POLSKI, SITE 27 (2003),
MAZOWSZE REGION (CENTRAL POLAND)

SUMMARY

The site at Troszyn Polski lies on the left bank of the Vistula River, south of Płock (Central Poland). The multiple-culture site, e.g. it harbours features associated with Pomeranian-Bell Grave Culture circle cemetery and settlement, spans a period from late Hallstatt, through LT C, until the younger phases of the Preroman period, with some traces of medieval (14th c.) and finally, early modern (17th c.) occupation. The excavation of 2003 was the fourth and last in a series of salvage investigations, called by the Płock branch of the voivodship Monuments service.

Works concentrated in the E and W part of the site, covering a total of 507,5 m² (five excavation trenches) investigating the NW margin of the Pomeranian Culture cemetery exposing a further seven graves. Seriously eroded by modern agriculture, the features survived only in their bottom layer and produced substantially dispersed and poorly preserved material. A frequent element of

grave furnishings were pots, used for urns, bowls and large vessels – ‘cloches’ used to cover individual graves. A most striking find was an iron tutulus-disc discovered in Grave 92 (probably a local imitation of similar items noted south of the Carpathian range as elements of horse harness, dated to the close of the Bronze Age); the piece discovered at Troszyn Polski is tentatively dated at present being to the onset of the La Tène.

The same excavation season also exposed a number of heavily damaged features of unknown function. Their disrupted fill contained sherds attributable to Pomeranian Culture and others, dating from the Middle Ages. The majority of sherds from 14-17th c. vessels occurred within culture layer no. 2; its topmost level produced the only non-mass find, eg an iron lens-shaped fire steel (14-15th c. ?).

(translated by Anna Kinecka)